

ERMƏNİ SEPARATİZMİNİN 30 İLLİYİ

Heç zaman yaddaşımızdan silinməyəcək

Xankəndi ilə Əsgəran arasında yerləşən Xocalı şəhəri Dağlıq Qarabağda Şuşadan sonra azərbaycanlıların yaşadıkları ikinci böyük yaşayış mərkəzi idi. 1990-cı ildə şəhər statusu almışdı. Dağlıq Qarabağdakı yeganə hava limanı Xocalıda yerləşirdi.

Erməni silahlı qüvvələri 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə saat 22 radələrində Xocalı şəhərinə quldurcasına hücum etmiş, dinc əhalini vəhşicəsinə məhv etməyə başlamışlar. Nəticədə Xocalı şəhəri yer üzündən silinmişdir.

O dəhşətli gecənin şahidlərindən biri də Dağlıq Qarabağ Azərbaycan İcması İdarə Heyətinin üzvü, Xocalı Rabitə Qovşağının rəisi Cavid Əliyevdir. Bizimlə söhbətində C.Əliyev demişdir:

- Həmin gecə Xocalı Rabitə Qovşağında idim. İki aydan artıq idi ki, Xocalıda, eləcə də rabitə qovşağında elektrik enerjisi yox idi. Məcbur olub özüm generator gətirib onun vasitəsilə ATS-i, Xocalı aeroportunu, eləcə də rabitə qovşağını elektrik enerjisi ilə təmin edirdim. Bununla yanaşı, özünümüdafiə könnüllülər dəstəsinə yazılmışdım, postlara çıxırdım. Fevralın 25-i günü mən işdə idim, SSRİ-nin 366 sayılı motoatıcı alayının hərbiçiləri tankları, BTR, BMP, BRDM və digər texnikaları gündüzdən gətirib şəhərin ətrafına yerləşdirdilər, Noraguh, Daşbuhaq, Mehdiqənd, Ballica, Həsənbad

və Əsgəran yaşayış məntəqələri tərəfdən Xocalını mühasirəyə aldılar. Bunu camaat göürdü və texnika Xankəndidəki sovet ordusuna məxsus hərbi hissənin olduğundan hamı elə bilirdi ki, yəqin, əsgərlər, arada-bir olduğu kimi, təlim keçirlər. Bu barədə şəhər əhalisinə, könnüllü özünümüdafiə dəstələrinin postlarına və aeroporta məlumat verdim.

Hava qarlı-şaxtalı və soyuq idi. Bir neçə gün əvvəl üst-üstə yağan qar havada sazaq yaratmışdı... Axşam saat 10 olardı, Xocalını ətraf yüksəkliklərdən mühasirəyə alan hərbi texnikanın işıqlarını biri digərinə nəyisə işarə edirmiş kimi yandırılıb-söndürdülər. Çox keçmədi ki, işıqları yanıb-sönən bu hərbi texnikanın səsi, gurultusu hamının diqqətini çəkdi. Başladılar şəhəri mermi, güllə yağışına tutmağa. Əvvəlcə Axıska türklərinin yaşadıkları qəsəbə top atəşləri nəticəsində alışıb yanmağa başladı, evlər yerlə yeksan oldu. Xankəndi tərəfdən gələn sovet tankları və BMP-lər aeroportu müha-

sirəyə aldılar. Top-tüfəng, avtomat və pulemyot səsləri, ölənlər və yaralıların iniltisi, qoca və uşaqların fəryadı qulaq batırırdı. Mühasirə daraldıqca dinc əhali məcbur olub Qarqar çayını keçib meşəyə, oradan da Ağdama üz tutdu. Ermənilər heç kimi sağ buraxmaq istəmirdilər, hər tərəfdən atəş açır, camaatı qırırdılar. Qaçan dinc əhalinin içərisində atam Ələkbər Əliyev, anam Minarə Əliyeva, bacım Təzəgül də var idi. Qaçmaqda atam başqa dəstədə könnüllü döyüşçülər arasında, anam və bacım isə 300 nəfərdən yuxarı dəstədəydi. Əsgəranla Naxçıvanikin arasında ermənilər post qurmuşdular. Camaatı qırmaq üçün meşənin döşündən, yaxınlıqdakı donuz fermasından, eləcə də Naxçıvanik tərəfdəki postlardan aramsız atəş açırdılar. Dinc əhalini xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirdilər. Xocalının yüzlərlə günahsız sakininin vəhşicəsinə qətlə yetirilməsi ən amansız cinayətlərdən biri idi. Erməni silahlı qüvvələrinin Xocalı və ətraf əraziləri tərk etmək iqtidarında olmayanların, demək olar, heç birinə rəhmi gəlmədi. Həlak olanların 56 nəfəri xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirilmişdi: diri-diri yandırılmış, başının dərisi soyulmuş, boynu vurulmuş, gözləri çıxarılmış və hamı qadınların qamı süngülənmişdi. Anam və bacım Naxçıvanik yaxınlığında Dəhrax kəndində girov götürülmüş, üç gün saxlanıldıqdan sonra, digər bir neçə Xocalı sakini ilə birlikdə ermənilərlə dəyişdirilmişlər. Əfqanıstanda hərbi xidmətdə olmuş 30 yaşlı qayınım Canan Fərzəliyev həmin gecə şəhid oldu, Usub əmin ailəsindən 8 nəfər itki verdi - qi-

zı Şərqiyə, oğlu Çingiz, həyat yoldaşı Növrəstə, gəlini Mehriban və üç uşağı, bir nəvəsi (Şərqiyənin az yaşlı oğlu) ilə öldürüldü. Həmin gündən könnüllü döyüşçülərlə gecə-gündüz çöllərdən, meşələrdən, dərələrdən don vurmuş yarımcan insanları, yaralıları və meyitləri ermənilərin zəbt etdikləri ərazilərdən çıxara-çıxara atamı da axtarırdım. 23 gündən sonra atamı Əsgəran qalasının yaxınlığında tapdım, meşədə döyüş zamanı şəhid olmuşdu. Çətinliklə də olsa meyiti gətirib Ağdamın yaxınlığında Uzundəre şəhidlər qəbiristanlığında dəfn etdik. Anam, bacım və ailəm gəlib Bakıda Novxanı bağlarında yerləşən əlvan metal zavodunun pansionatında məskunlaşdı. O vaxtdan yenə də Xocalı Rayon Rabitə Qovşağının rəisi işləməklə, həm də Xocalıda insanlığa sığınmayan hadisələri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq məşğulam. Bu məqsədlə ATXM-in (Azərbaycan Türkdilli Xalqlar Mərkəzi) sədri İlham İsmayılova dünyanın bir çox ölkəsində, o cümlədən 3 dəfə Strasburqda, bir dəfə Belçikada və Türkiyənin İzmir, Ankara şəhərlərində olmuşuq, görüşlər, konfranslar keçirmişik, sərgilər təşkil etmişik, faciə və soyqırım qurbanları barədə müxtəlif dillərdə broşürlər, kitablar, jurnallar yaymışıq.

Görüşlərdə şahidi olurduq ki, yaddaşımızdan silinməyən Xocalı soyqırımını dünya ictimaiyyətində böyük təəssüf və erməni vandalizminə qarşı nifrət hissi vardır.

Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"